

Mona Coțofan
Mihaela Doboș
Andreea Nistor
Ciprian Nistor
Ileana Popescu

ROMÂNĂ CA LA CARTE

Ioan Slavici
Vasile Alecsandri
Ion Barbu
Marin Preda
Mircea Eliade
Lucian Blaga
Alexandru Macedonski
Mihai Eminescu
Mihail Sadoveanu
Liviu Rebreanu
G. Calinescu
Ion Pillat
Ion Creanga
George Bacovia
Tudor Arghezi
I.L. Caragiale
Ion Neculce
Marin Sorescu

LITERATURĂ, LIMBĂ ȘI COMUNICARE

clasa a 9-a

Editura Paralela 45

CUPRINS

Cuvânt-înainte	3	Comunicare orală și scrisă	50
Evaluare inițială	6	• Situația de comunicare. Distincția comunicare orală/comunicare scrisă	
UNITATEA 1		Lectură. Text nonficțional	52
Joc și joacă	9	• Thomas Nichols, <i>Sfârșitul competenței</i>	
Lectură. Text ficțional	10	• Tipuri de texte: explicativ, argumentativ	
• M.H. Simionescu, <i>Dicționar onomastic. Erasmu sau a doua fotografie cu oameni mici</i>		Interculturalitate	56
• Structuri textuale: secvențe de tip narativ și dialogat		• <i>Euro Fest-Teen / SALUT, ADOLESCENȚĂ!</i>	
Redactare	18	• Textul discontinuu	
• Narățiunea. Rolul verbelor în narațiune		Evaluare	59
Lectură. Text de graniță	21	UNITATEA 3	
• Filip-Lucian Iorga în dialog cu Alexandru Paleologu, <i>Breviar pentru păstrarea clipelor</i>		Iubirea	61
• Realitate și ficțiune: autor, narator, cititor, personaj		Lectură. Text ficțional	62
Comunicare orală și scrisă	25	• Liviu Rebreanu, <i>Adam și Eva</i>	
• Relatarea unei experiențe personale		• Narativul literar: acțiune, timp, spațiu	
Lectură. Text nonficțional	26	Redactare	69
• Johan Huizinga, <i>Homo ludens. Natura și importanța jocului ca fenomen de cultură</i>		• Stabilirea ideilor principale. Rezumarea. Metafora	
• Figuri de stil și procedee de expresivitate: enumerația, repetiția		Lectură. Text de graniță	71
Interculturalitate	30	• Radu Stanca, <i>Scrisori către Doti</i>	
• Solomon Marcus, <i>Zece nevoi umane</i>		• Textul epistolar. Corespondența privată	
• Identitate personală. Identitate națională		Comunicare orală și scrisă	74
Evaluare	33	• Funcțiile comunicării	
UNITATEA 2		Lectură. Text nonficțional	76
Adolescența	35	• Octavio Paz, <i>Dubla flacăra. Dragoste și erotism</i>	
Lectură. Text ficțional	36	• Narativul nonliterar	
• Gabriela Adameșteanu, <i>Drumul egal al fiecărei zile</i>		Interculturalitate	80
• Instanțele comunicării narative		• George Bernard Shaw, <i>Pygmalion</i>	
Redactare	43	• Limbajul cinematografic. Limbajul literaturii	
• Viziunea despre lume, tema, motivul, cuvântul-cheie. Comparația		Evaluare	83
Lectură. Text de graniță	45	UNITATEA 4	
• Arșavir Acterian, <i>Jurnalul unui pseudo-filosof</i>		Familia	85
• Jurnalul. Eul real/Eul ficțional		Lectură. Text ficțional	86

Lectură. Text de graniță	99
• Lucian Blaga, <i>Hronicul și cântecul vârstelor</i>	
• Textul memorialistic. Inversiunea	
Comunicare orală și scrisă	105
• Formule de adresare, de inițiere și de menținere a unui dialog	
Lectură. Text nonficțional	106
• Andrada Floria, Laurențiu Ungureanu, <i>Interviu cu Dorli Blaga, fiica poetului și filosofului Lucian Blaga</i>	
• Interviu	
Interculturalitate	109
• Simona Antonescu, <i>Hanul lui Manuc</i>	
• Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Orația de nuntă	
Evaluare	113

UNITATEA 5

Personalități, modele, exemple

.....	115
Lectură. Text ficțional	116
• Camil Petrescu, <i>Act venețian</i>	
• Textul dramatic. Elemente verbale, nonverbale, paraverbale. Descrierea emoțiilor	
Redactare	125
• Caracterizarea personajului dramatic	
Lectură. Text de graniță	128
• Petru Creția, <i>Luminile și umbrele sufletului</i>	
• Eseul liber	
Comunicare orală și scrisă	132
• Textul juridic-administrativ	
Lectură. Text ficțional	134
• Edgar Allan Poe, <i>Portretul oval</i>	
• Figuri de stil și procedee de expresivitate: epitetul, antiteza	
Interculturalitate	140
• Marielle Tabart, <i>Brâncuși. Inventatorul sculpturii moderne</i>	
• Valori românești în lume	
Evaluare	143

UNITATEA 6

Lumi fantastice

.....	145
Lectură. Text ficțional	146
• Mircea Eliade, <i>Domnișoara Christina</i>	
• Instanțele comunicării narative în textul fantastic	
• Textul liric	
Redactare	154
• Textul critic. Modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare	
Lectură. Text ficțional	157
• Mircea Cărtărescu, <i>REM</i>	
• Structuri textuale: secvența de tip descriptiv	
Comunicare orală și scrisă	160
• Inserția și comentariul evaluativ	
Lectură. Text nonficțional	163
• Tzvetan Todorov, <i>Introducere în literatura fantastică</i>	
• Exprimarea unor emoții: bucuria, uimirea, frica	
Interculturalitate	168
• Aleksandr Sergheevici Pușkin, <i>Micile tragedii. Mozart și Salieri</i>	
• Exprimarea orală sau în scris a propriilor reacții și opinii privind textele receptate	
Evaluare	171
Evaluare finală	173

Evaluare inițială

- Toate subiectele sunt obligatorii.
- Se acordă **10 puncte** din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de **50 de minute**.

Subiectul I

60 de puncte

Citește fiecare dintre textele de mai jos, pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

Textul 1

M-am îndrăgostit la 14 ani. Totul s-a petrecut pe neașteptate. Bănuiesc că, intrând în viață, ne îndrăgostim întotdeauna de un șablon. Șablonul meu era blond, avea ochii verzi și restul nu mai conta. De fapt – și asta aveam s-o aflăm când de curând –, tocmai restul conta, tocmai ceea ce depășea șablonul și devenea „lucrul” acela unic și irepetabil care, el doar, face posibilă îndrăgostirea. Șablonul meu stătea în banca a treia pe rândul din stânga, cel de la fereastră. Eu stăteam în banca a patra pe rândul din mijloc. Era o fată mai degrabă scundă, cu pielea incredibil de albă. Eu aveam pielea la fel de albă, numai că eram brunet. [...] Exact așa arăta și blonda mea Cleopatră. Din când în când, în timpul orelor, perdeaua părului prindea să se miște, capul se rotea brusc spre dreapta, linia nasului apărea oblică și demnă, urmată de o privire verde care mă fixa scurt, cu seriozitate, făcând să crească în mine un val de căldură și modificându-mi bătăile inimii.

Nu a trecut mult timp până mi-am dat seama că blonzenia ei nordică era doar fundalul, decorul din care se desprindeau detaliile care mă fascinau cu adevărat: pielea sifidă, presărată cu pistrui minusculi, buzele subțiri, care se strângeau și se desfăceau periodic în mici spasme nervoase, mâinile cu degete gracile¹ și șovăitoare, panglica de pe cap coborâtă la răstimpuri în dreptul gurii și reșezată la locul ei după o scurtă scuturătură a părului. Îmi trimitea în fiecare oră bilețele și, acum, după ce a trecut de atunci o puzderie de ani, continui să am intactă memoria emoției care mă cuprindea când vedeam hârtiuța avansând pe furiș, din mână în mână, către mine și când, deplind biletul, dădeam cu ochii de scrisul ei plin și citeț. Urma apoi fie o prăvălire în cele mai adânci hăuri² ale disperării, fie un rapt³ și o ascensiune vertiginoasă către cerul beatitudinii depline. Mă pedepsea sau mă răsplătea după felul în care i se năzărea că mă port în recreații, bineînțeles fără să-mi dea vreodată șansa de a ajunge la regulile nescrise ale comportamentului ideal. Era extrem de exigentă. Își juca rolul de senioră la o curte medievală cu o artă desăvârșită. Era stăpâna plină de capricii care putea decide după voie în privința vieții și inimii slujitorului ei. În orice caz, atunci am învățat ce înseamnă să-ți pierzi libertatea și cât de greu este după aceea să mai reintri în posesia ei. Ce înseamnă să atârni de o înclinare a capului, de o privire piezișă, de modularea unui ton.

Lucrul cel mai tulburător era felul tautologic⁴ în care, prin bilețelele acelea, îmi dădea întâlniri pentru pauză, deși, de îndată ce ora se încheia, ne pomeneam automat unul în fața celuilalt. Dar însemnul acela, înscrisul acela de câteva cuvinte, consfințea și dădea solemnitate unui lucru care altminteri ar fi fost poate înghițit de subînțeles și banalitate. Un drum cu ea pe coridoarele liceului, în afara perimetrului clasei în care mișunau colegii, se transforma într-o fugă în lume, în ceva intim și misterios care crea între noi acea complicitate pe care se înalță de fiecare dată lumea îndrăgostirii. De obicei, în recreație, mergeam să cumpărăm „Eugenia”, doi biscuiți în formă de elipsă alungită umpluți cu o cremă de cacao și înveliți într-o hârtie pergamentoasă prin care răzbătea, urmând conturul cremei, o dungă de grăsime. Îmi dădea mie să-i deschid pachețelul și apoi ronțăia din marginea biscuitului ca un șoricel, sub privirea mea extaziată și, cred, așa cum îi stă bine fiecărui băiat îndrăgostit, ușor tâmpă. Eram foarte fericit când o făceam să râdă. Se oprea atunci brusc, lovea cu piciorul mozaicul coridorului, capul i se lăsa pe spate pentru a elibera un hohot cristalin, în timp ce pieptul începea să salte ritmic în convulsia râsului.

Gabriel Liiceanu, *Crinii din clasa întâi de liceu* în vol. „Povești de dragoste la prima vedere” (2015)

Textul 2

Ceea ce îi deosebește enorm pe cei vechi de moderni este și felul în care unii și ceilalți concep timpul liber. Pentru noi, nimic nu seamănă mai puțin cu timpul liber decât imaginea celui care, student, elev sau profesor, se duce, zi de zi, la școală. E trist să stai în bancă, așteptând să fii ascultat de o profă isterică sau de un prof sadic, ori să scrii lucrări pe subiecte pe care le știi prost, ori să te gândești mereu la câte n-ai putea face dacă ai chiuli, sau să transpiri la gândul catalogului și al examenului; de partea cealaltă, să te spetești pregătind lecții pentru loaze⁵, să răgușești zbierând „ordine”, să devii zbir încercând să pacifici o trupă de sălbatici, să tremuri la gândul unor inspecții... Ei bine, în aceste condiții, la ce altceva mai pot visa popoarele muncitoare de elevi, studenți și profesori decât la recreație, la timpul liber, când ele vor să facă orice altceva numai școală nu: așadar, la vorbărie, mâncare, somn, plimbare, călătorie, televizor, sport, amor, hobby, spectacole și mai ales, poate, să râvnească la a nu face nimic, la a vegeta un răstimp – pur și simplu – fără scop, fără proiect, fără regret...

Pentru lumea modernă, școala stă la antiteza recreației, a „licenței” (în sens de îngăduință de a face orice; de la verbul latin respectiv, *licere*⁶, provine de altminteri vocabula⁷ franceză *loisir*⁸). Școala și, de aici, actul învățării sunt, prin excelență, locul obligației, al caznei⁹, al regulii impuse de sus, unde se manifestă pâruiala pentru locul frunțaș. Ele se prezintă drept „anticamera vieții”, ceea ce înseamnă uneori laboratorul, alteori cloaca acesteia; în orice caz, ele cad, la fel ca și activitățile productive pe care le anunță și le prepară, sub blestemul originar al muncii. Și totuși, la izvoarele sale eline, școala era exact timp liber, răgaz! În Grecia, *scholē* însemna „timp liber”, „recreație”, iar verbul derivat *scholazein* semnifica „a avea timp liber”, „a nu munci”.

Andrei Cornea, *Cuvintelnic fără frontiere* (2013)

¹ *gracil* (adj.) – cu o structură fizică fragilă; plăpând, firav, delicat.

² *hău* (s.n.) – prăpastie adâncă; abis, genune, adânc.

³ *rapt* (s.n.) – răpire a unei persoane; furt săvârșit prin violență; jaf, hoție.

⁴ *tautologie* (s.f.) – greșeală de exprimare care constă în repetarea aceleiași idei, în alte cuvinte.

⁵ *loază* (s.f.) – (reg.) obiect fără importanță, fleac.

⁶ *licere* (lat.) – a permite, a îngădui.

⁷ *vocabulă* (s.f.) – unitate de bază a limbii, dotată cu sens; element al vocabularului.

⁸ *loisir* (fr.) – timp liber.

⁹ *caznă* (s.f.) – tortură, supliciu, chin; asuprire, nedreptate; străduință, osteneală, trudă.

A.

1. Notează, din textul 1, cele două elemente care compun „șablonul” naratorului.

2 puncte

2. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din textul 1.

4 puncte

În recreație, cei doi adolescenți cumpără

- a) madlene.
- b) brișe.
- c) eugenii.
- d) fursecuri.

Răspunsul corect:

3. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din textul 2.

4 puncte

Elevii, studenții și profesorii visează la

- a) obținerea unui loc frunțaș.
- b) realizarea unor activități productive.
- c) reguli impuse de sus.
- d) recreație, timp liber.

Răspunsul corect:

4. Notează „X” în dreptul fiecărui enunț pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acestuia, bazându-te pe informațiile din cele două texte. **6 puncte**

Enunț	Corect	Incorect
a) Băiatul brunet se îndrăgostește de o fată blondă.		
b) Deosebirea între cei vechi și cei moderni constă în percepția asupra timpului liber.		
c) Colega de clasă are un comportament exigent în relația cu naratorul.		
d) Pentru lumea modernă, școala înseamnă recreație, îngăduința de a face orice.		
e) „Șablonul” personajului-narator stătea în banca a patra, pe rândul din mijloc.		
f) În școală, elevii tremură la gândul unor inspecții.		

5. În ce măsură consideri că școala de astăzi mai poate însemna timp liber? Motivează-ți răspunsul, în 50-100 de cuvinte, valorificând textul 2. **8 puncte**

6. Asociază fragmentul extras din povestirea *Crinii din clasa întâi de liceu*, de Gabriel Liiceanu, cu un alt text literar studiat la clasă sau citit ca lectură suplimentară, prezentând, în 50-100 de cuvinte, o idee comună, prin referire la câte o secvență relevantă din fiecare text. **8 puncte**

B.

1. Rescrie secvența dată, astfel încât verbul copulativ să fie înlocuit cu un sinonim: „În Grecia, *schole* însemna «timp liber», «recreație», iar verbul derivat *scholazein* semnifică «a avea timp liber», «a nu munci».” **6 puncte**

2. Realizează analiza sintactică a următoarei fraze, precizând felul propoziției subordonate: „Era stăpâna plină de capricii care putea decide după voie în privința vieții și inimii slujitorului ei.” **6 puncte**

3. Notează o definiție a școlii sub forma unui enunț de cel mult 30 de cuvinte în care să integrezi două adjective aflate la grade diferite de comparație. **8 puncte**

4. Secvența de mai jos reprezintă o scurtă prezentare a volumului colectiv *Povești de dragoste la prima vedere*. Rescrie-l, corectând greșelile de orice natură. **8 puncte**

„În prima poveste ve-ți simții parfum de crini regali. În cea de-a doua un puternic miros de terebentină. A treia vă aduce în auz un nume care zgârie, și unul care mângâie. A patra e cu adieri de aripi nevăzute. A cincea are miză și pariază pe ne-noroc. Prima are inocenta, umor, visare. A doua realism, râs, nerv.”

Subiectul al II-lea

30 de puncte

Scrive o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să caracterizezi personajul feminin din textul lui Gabriel Liiceanu. În redactarea caracterizării, vei avea în vedere:

- precizarea a două aspecte relevante pentru specificul personajului feminin;
- numirea a două trăsături (fizice, morale, psihice) ale acestui personaj;
- ilustrarea unui mijloc de caracterizare, printr-o secvență comentată;
- corelarea personajului din text cu un alt personaj din literatura română/universală.

Punctajul pentru compunere se acordă astfel:

- conținutul textului - **20 puncte**
- redactarea compunerii - **10 puncte** (marcarea corectă a paragrafelor - 1 punct; coerența textului - 1 punct; proprietatea termenilor folosiți - 1 punct; corectitudine gramaticală - 2 puncte; claritatea exprimării ideilor - 1 punct; respectarea normelor de ortografie - 2 puncte; respectarea normelor de punctuație - 1 punct; lizibilitate - 1 punct).

Notă! Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care textul are minimum 150 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus.

Joc și joacă

Lectură

M.H. Simionescu, *Dicționar onomastic. Erasmo sau a doua fotografie cu oameni mici*

Structuri textuale: secvențe de tip narativ și dialogat

Filip-Lucian Iorga în dialog cu Alexandru Paleologu, *Breviar pentru păstrarea clipelor*

Realitate și ficțiune: autor, narator, cititor, personaj

Johan Huizinga, *Homo ludens. Natura și importanța jocului ca fenomen de cultură*

Ficțional vs nonficțional. Figuri de stil și procedee de expresivitate: enumerația, repetiția

Redactare

Narațiunea. Rolul verbelor în narațiune

Comunicare orală și scrisă

Relatarea unei experiențe personale

Interculturalitate

Solomon Marcus, *Zece nevoi umane*

Identitate personală. Identitate națională

Dimensiunea ludică este caracteristică oricărei ființe, umane sau nonumane, așa cum demonstrează istoricul Johan Huizinga în *Homo ludens*, operă de sinteză „prinsă în cumpăna dintre o nostalgie și un ideal” (Gabriel Liiceanu). Prin acest erudit studiu, în fond o „încercare de determinare a elementului ludic al culturii”, eseistul olandez fixează rolul jocului în evoluția civilizației umane.

„Comparație a fanteziei, liberă de orice tendință practică” (Tudor Vianu), tratat de-a lungul timpului din perspective diferite, jocul și corelativul său, joaca, presupun descătușarea dionisiacă de toate convențiile sociale, afective, estetice sau comportamentale. Experiențele umane se desăvârșesc în multiplele forme ale cunoașterii, maturitatea orientându-le ulterior sub semnul libertății și al creativității.

Diferența dintre joc și joacă este astăzi destul de clar stabilită: joaca implică mai mult arbitrarul, insolitul, atitudinea spontană, reacția inocentă, inconștientă sau chiar instinctuală la anumiți stimuli sau factori, în vreme ce jocul este asociat cu un sistem de reguli relativ stabil, voluntar acceptat, în interiorul căruia se dezvoltă, însă, paradoxal, inițiativa și originalitatea.

Dicționar cultural

Sofonisba ANGISSOLA (1532-1625), pictoriță născută la Cremona, în provincia Lombardia din nordul Italiei, reprezentantă a Renașterii târzii (începutul secolului al XVII-lea). A avut cinci surori, toate pictorițe, ea devenind cea mai cunoscută dintre acestea. Este, în același timp, una dintre primele femei care au dobândit reputație în pictura universală.

Sofonisba Anguissola, *Joc de șah* (1555), ulei pe pânză, Muzeul Național din Poznań

Structuri textuale: secvențe de tip narativ și dialogat

Mircea Horia SIMIONESCU (1928-2011), prozator și eseist. Urmează școala primară și liceul „Ienăchiță Văcărescu” din Târgoviște. Studiile universitare le absolvă la Universitatea din București, obținând licența în filologie (1964). Este redactor la ziarul „Scânteia”, unde semnează cronică muzicală și publică articole pe teme culturale și de învățământ. Ocupă ulterior funcțiile de director al Operei Române din București, pe cea de funcționar de stat la Comitetul Central al P.C.R și în Consiliul Culturii și al Educației Socialiste, de unde se pensionează pentru a se dedica scrisului.

Debutază la revista „Luceafărul”, iar editorial cu romanul *Dicționar onomastic*, primul volum din ciclul *Ingeniosul bine temperat* (1969), volum pentru care este distins cu premiul revistei „Argeș”. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Convorbiri literare” etc. Deși se afirmă târziu în lumea literară, primele scrieri datează din deceniul cinci al secolului trecut, fiind rodul unei elaborări lente și de durată.

Alături de prietenii de-o viață Radu Petrescu, Petru Creția, Costache Olăreanu, Tudor Țopa formează așa-numita „Școală de la Târgoviște”, grupare literară considerată în proza contemporană cea dintâi manifestare a postmodernismului, recunoscându-și ca teme predilecte jocul, subiectivitatea, experimentul.

Discuție inițială

1. Menționează numele a două jocuri de strategie pe care le-ai practicat sau încă le mai joci. În ce constă planul de acțiune?
2. Menționează trei alianțe (politice, militare, civice etc.) care au prezentat avantaje și dezavantaje pentru evoluția societății.
3. În istoria civilizației umane, au existat cazuri de trădări care au rămas celebre. Prezintă, la alegere, deznodământul uneia dintre acestea.
4. Caută, într-un dicționar onomastic, semnificația numelui tău. Consultă ulterior volumul semnat de M.H. Simionescu. Ce diferențe observi?

Dicționar onomastic

Erasmus sau a doua fotografie cu oameni mici

de Mircea Horia Simionescu

Eram președintele Republicii. Tocmai decretasem starea de război cu Rădulescu O. Armata lui era mai prost înzestrată tehnic, dar se bucura de sprijinul unor soldați excelenți, temerari, conduși de generalul Foca [...]. Puneam la punct amănunțele luptei, ordonam deplasarea tancurilor pe strada Brâncoveanu și stabileam **străji** puternice pe strada Pârvan Popescu, pentru rezistență în caz de atac dinspre palatul domnesc. Bolovăneanu, comandantul Capitalei, încerca să mă convingă de oportunitatea folosirii unor atacuri aparente, care să ațâțe pe dușman și să-l atragă pe Alee, unde ar fi fost întâmpinat de grosul forțelor noastre și nimicite. Cercetam cu neîncredere planul lui când, printre rapoarte, mi se aduse vestea cumplită că Dinu Chiran, șeful Statului meu Major, împreună cu câțiva comandanți au furat secrete militare și au pus mâna pe depozitul principal de proiectile, declarându-se neutri. Simții pământul fugindu-mi de sub picioare. Chiran primise în chiar dimineața acestei zile peste un milion de franci nou-nouți, răsplătă pentru trădare. Eram lovit în mod tâlhăresc. L-am chemat pe Oncescu Alexandru:

- Ce știi despre complotul lui Chiran? l-am întrebat.
- Știu că a încărcat muniția și a dus-o la el.
- Dar voi unde erați?
- Ni s-a spus că acesta este ordinul. A explicat că duce proiectilele la comandantul Anghel, șeful frontului 3.
- Ai cunoștință de motivele acestui act criminal?
- Da, cred că este supărat că i se arată atâta încredere lui Valerică Bolovăneanu, de felul lui cam **palavragiu**.
- Bine. Tu ce crezi despre trădarea lui Chiran?
- Eu cred că a procedat așa cum cer interesele Republicii, mi-a răspuns cu **impertinență**.

— Ieși afară, dacă nu vrei să te trimit în fața plutonului de execuție. Bolovăneanu, care fusese de față la acest schimb de cuvinte și care reținuse, neîndoios, părerile lui Chiran despre el, se apropie:

— De mai multă vreme am observat în armata noastră o antipatie față de mine. Dacă un om care se devotază cu totul datoriei, necedând cu niciun pas fanteziilor unora ca Anghel, Chiran, Oncescu Alexandru, Pavelescu, Crișan poate fi suspectat, atunci rostul meu este în altă parte...

— Stai, Valerică, nu te pripi, ai răbdare! Am să cercetez. Pe cine contăm?

— Singurul om în care am încredere este Hector Bosoancă! Țsta este un om excepțional!

— Bine, lasă-mă singur!

Gândurile mi se învălmășeau în cap. Până atunci nu trăisem o asemenea derută, deși trecusem prin situații obiective mai critice. Valerică Bolovăneanu nu avea încredere decât în... Hector Bosoancă! Cine era acest Bosoancă? Fiu al unui subinginer de la sonde, Hector era unul dintre acei oameni lipicioși care vor să intre cu orice preț în cercul oamenilor importanți. Apărea spre seară la mine, îmi lăuda exagerat lucrurile de prin casă, îmi făcea o horă de cuvinte dulci, care puteau să mă cucerească, dacă nu tresăream cu indignare.

— Ești omul cel mai înzestrat dintre noi toți, spunea. Ai calități pe care ți le apreciez în chip deosebit. Uite, mă refer la scrisul tău. **Grafologic**, mi se pare tulburător. Ai o voință puternică, menită să te conducă la fapte mari. Voința îți este dublată de o excelență inteligentă, de o mie de ori mai vie decât cea a lui Cruceanu, care trece drept un om inteligent din creștet până-n tălpi... Mă analiza din punct de vedere practic, nu ca un psiholog, ci ca un farmacist, stabilind dozele, notând fiecare detaliu calitativ.

— Un singur om, din câți cunosc, îți seamănă, fiind aproape tot atât de înzestrat, dar lipsit de generozitatea ta. E Valerică Bolovăneanu.

Atunci când îmi repetase de câteva ori numele lui Valerică nu dădusem importanță faptului, deși mă atinsese neplăcut asemănarea pe care o stabilise între mine și el. Acum îmi apăreau toate foarte clar. Hector Bosoancă și Valerică Bolovăneanu se sprijineau reciproc, mă înconjura cu fel de fel de amabilități și îmi făceau împreună drum spre cucerirea puterii.

Chemai pe Titișor, mareșalul armatei, ministru de externe și președinte al Băncii Naționale, fratele meu:

— Spune-mi, Titișor, ce vor aștia - Bosoancă și Bolovăneanu? Ce vor ceilalți, Chiran, Anghel, Oncescu?

Se petrec sub ochii mei lucruri cărora nu le găsesc explicația...

— Ești un prost, slab de înger. Te trag pe sfoară toți, nu vezi? Bosoancă vine pe la noi ca să se joace cu mașinile de pompieri aduse de nenea Titu, pe cea albastră el a turtit-o. Ți ia din raft de fiecare dată câte-o carte. Ți-a mai înapoiat vreuna? Unde sunt *Lir și Tibișir*, *Neață în Africa*, *Un Robinson elvețian*? Vezi? Valerică vine să se dea cu sania. Ieri a dispărut cu patru popice și o bilă, cea mai bună. E un tâmpit. Știi ce-a făcut zilele trecute? A rupt coșul de paie pe

Text și context

Tetralogia în cinci volume *Ingeniosul bine temperat* **parafrazează** titlatura celor 48 de preludii baroce care aparțin compozitorului german Johann Sebastian Bach, cunoscute sub denumirea *Clavecinul bine temperat*.

Operă de maturitate artistică și intelectuală, cartea a fost considerată un „repertoriu” de teme și procedee diverse, fiind compusă din *Dicționarul onomastic*, *Bibliografia generală*, *Jumătate plus unu* (*Alt dicționar onomastic*), *Breviarul* (*Historia calamitatum*) și *Toxicologia* sau *Dincolo de bine și dincoace de rău* din 1983. Încadrarea în seria tetralogiei se justifică prin faptul că adaosul *Jumătate plus unu*. *Alt dicționar onomastic* nu trebuie privit ca o piesă separată, ci ca o continuare a *Dicționarului onomastic*.

Ideea romanului cu o mie de personaje și tot atâtea onomastici ia naștere când autorul adună pe o listă câteva zeci de nume caracterizate succint. Volumul reunește tot atâtea povești câte personaje creează, expresie, în fond, a unui mod original de a înțelege literatura. *A doua fotografie cu oameni mici* este o narațiune care se asociază numelui Erasmo, posibilă aluzie la Erasmus de Rotterdam, filosoful olandez considerat părintele umanismului european.

Dicționarul onomastic devine o improvizație savantă, unde fiecare nume este reprezentat de un personaj care are propria identitate și biografie, fiind realizat cu o semnificație aparte.

U1. Joc și joacă

Note lexicale

strajă (s.f.) – pază, apărare, scut, gardă.

palavragiu (s.m.) – (fam.) persoană care spune palavre; flecar, limbut, guraliv.

impertinență (s.f.) – nerușinare, necuviință, insolență, obraznicie.

grafologie (s.f.) – studiul particularităților individuale ale scrisului, pentru stabilirea autenticității unor acte, a unor iscălituri, a caracterului unei persoane etc.

ciozvârtă (s.f.) – sfert dintr-un animal tăiat; aici, cu sensul de rupt în bucăți.

cosmopolit (adj. adesea substantivat) – care se consideră cetățean al lumii; care nu trăiește într-o singură țară și ține de mai multe culturi, comun mai multor țări.

rezervisit (s.m.) – persoană care, după ce a efectuat serviciul militar, a trecut în rândul cadrelor de rezervă ale armatei.

arsenal (s.n.) – întreprindere sau clădire în care se repară (eventual se și fabrică și se depozitează) armament, muniție etc.

tetralogie (s.f.) – serie de patru opere literare sau muzicale unite printr-o idee comună.

(a) *parafraza* (vb.) – a expune, a exprima prin alte cuvinte conținutul unui text.

Dicționar cultural

Termenul *republică* desemnează o formă de guvernare creată de romani într-o perioadă în care domina monarhia. Cuvântul, de origine latină (*res publica*), se traduce prin „afaceri publice”. Republica este o formă de organizare statală în care suveranitatea aparține popoului, iar puterea executivă este exercitată de cetățeni aleși pentru o perioadă determinată. Echivalentul grecesc al termenului era *politeia*, care se referea la organizarea politică a societății, în sens larg. În Antichitate, republica nu reprezenta altceva decât interesul pentru comunitate, pentru cetățeni, adică pentru *polis* (oraș, cetate).

care-l scosese mama la soare și în care a încercat să intre, deși nu încăpea. În plus, îmi ia toate creioanele colorate și mi le strică. Mi le dă înapoi **ciozvârte**. Am vorbit cu Jean Băilă că, dacă mai face pe nebunu', îl prindem și-i dăm o mamă de bătaie să ne țină minte... Cât despre Bosoancă, să nu-l mai văd pe aici! Mi-a spus – după ce i-ai dat bicicleta! – că tu ai spart geamul lui Balaban și că te spune...

— Ce vorbești?! E, într-adevăr, tâmpit!

— Acum știi asta?

După o pauză întrebai:

— Dar Anghel, Oncescu Alexandru, Chiran?

— Ei sunt băieți buni. Au adus muniția acasă la Vică Anghel ca să n-o mai distrugă Valerică. A stricat mai mult de douăzeci de grenade pe pisica aia galbenă a lui Șotângeanu. Rămânem fără grenade și așa...

Pe când stăteam de vorbă, printr-un semnal vocal semănând cu strigătul cucuvelei, se anunță Jean Băilă.

— I-ați dat praștia cu crăcan lui Hector Bosoancă?

— Iar Bosoancă? Țipai prezidențial.

— Era adineauri în Alee cu Valerică, dădeau mere la domnu' Drăguț Demetrescu. O să vie iar madam Drăguț să se plângă că-i spargem tabla...

— Titișor!

— Ordonai!

— Du-te și ia-le praștia. Suntem în pragul mării bătălii și armamentul de intimidare ne lipsește.

— Dar ce, mai dăm lupta? Râse frate-meu. Fugi de-aici! Nu mai ai cu cine purta bătălia. Eu nu lupt.

— Ești trădător!

— Ei, și? În ce mă privește, mă duc la Vică să înființăm împreună o loterie cu poze.

— **Cosmopolitul!**

Eram trădat de toți. Republica zăcea la pământ. Mă închisei în camera mică de pe sală și, așezat pe un balot cu lână abia scărminată, plânsei amar. Apoi, hotărât să acționez, mă așezai la scris și, timp de câteva ore, semnai decrete de convocare a parlamentului, de mobilizare a **rezerviștilor** Piți Constantinescu și Costel Ciocârdia, reorganizai **arsenalul**, așezai noi impozite pe populație și desenai pe-o foaie de caiet de matematică planul unei noi linii Maginot și al unui tanc cu trei roți. Ca răzbunare, îl spusei mamei pe Titișor, care făcuse din nou pipi pe peretele de la scară. Seara scrisei prima poezie de dragoste, închinată Silviei.

Lecturi succesive

• Realitate și ficțiune

1. Alege, din seria următoare, cuvintele care fac parte din câmpul lexical al războiului: soldat, depozit, muniție, complot, tancuri, proiectil, datorie.
2. **ȘTAFETĂ** Desemnează un coleg și roagă-l să descrie jocul preferat al copilăriei sale, asociindu-l cu un cuvânt reprezentativ.
3. Numește alte două jocuri (video sau pe calculator) în care participanții își creează o formațiune proprie (colonie, regat, imperiu) și descrie regulile/norme pe care aceștia trebuie să le respecte.
4. Imaginează-ți că în urma unui concurs de împrejurări ești desemnat președintele Republicii. Numește primele trei decizii pe care le vei lua.
5. Precizează în ce constă forma de guvernământ descrisă în text.
6. Recitește cu atenție primul și ultimul paragraf al textului și întocmește o hartă imaginară a Republicii descrise de autor, având în vedere:
 - delimitarea teatrului de operațiuni militare;
 - marcarea teritoriilor (străzi, puncte strategice);
 - sensul deplasării trupelor.
7. **ACTIVITATE ÎN PERECHE** Inventariază, alături de colegul tău de bancă, personajele textului, stabilind „tabăra” din care face parte fiecare și funcția pe care o deține.
8. Care dintre rolurile participanților la joc coincide cu realitatea (de exemplu, în relațiile de prietenie sau în cele de familie)?
9. Cum crezi că s-ar putea interpreta sintagma „fotografie cu oameni mici”, ținând cont de preocupările, eventual de vârsta personajelor?
10. **ACTIVITATE ÎN PERECHE** În timp ce tu consideri că autorul relatează o întâmplare imaginară, colegul tău crede că ceea ce se petrece este cât se poate de real. Justificați fiecare punct de vedere, făcând apel la detaliile oferite de text.

Repere teoretice

În sens extins, **ficțiunea** (< lat. *factio*, fr. *fiction*, „născocire”, „produs al imaginației”) desemnează o reprezentare care nu corespunde realității, ci își propune să o imite, fiind asociată invenției, plăsmuirii. În sens restrâns, ficțiunea literară pornește de la datele realității, pe care le redimensionează conform propriilor legi. Scriitorul nu copiază realitatea, ci o recrează în planul ficțiunii. Literatura este, prin excelență, un domeniu al ficțiunii, lumea pe care o prezintă având autonomie față de realitate. Fără a defini însă conceptul, Aristotel (384 î.Hr.-322 î.Hr.), unul dintre marii gânditori ai Antichității, consideră că „lucrurile pot să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului”, deci în limitele respectării adevărului. Conceptul de ficțiune evoluează în timp, devenind o constantă a actului creator, ajungând chiar să se confunde cu realitatea, în literatura secolului al XX-lea, pentru că gradul de apropiere sau depărtare de realitate ține de viziunea și imaginația fiecărui autor în parte.

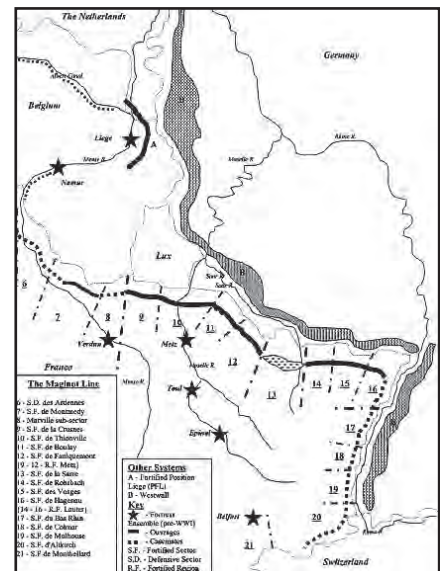
Dicționar cultural

Homo ludens, sintagmă în limba latină, tradusă prin omul care se joacă sau omul cărui îi este specific jocul.

Linia Maginot, un ansamblu de fortificații denumit după ministrul francez al apărării, André Maginot, constând într-un șir de elemente defensive, pe care Franța l-a construit de-a lungul graniței cu Germania, ca urmare a experienței acumulate în urma Primului Război Mondial.

André Maginot (1877-1932)

Linia Maginot

U1. Joc și joacă

Chei de lectură

„Pe de-a-ntregul fictiv, falsul tratat de nume” așa cum îl numește Nicolae Manolescu, *Dicționarul onomastic* surprinde virtuți și vicii umane, caractere și temperamente, concepții sau atitudini despre lume și viață, dând impresia unei mișcări necontrolate. Introduse constant și mereu neașteptat, componentele narrative atașate liber de un nume sau altul, cum ar fi cele două „fotografii cu oameni mici”, relevă experimente literare inedite. Lumea jocului de-a Republica este proiectată pe fundalul unui oraș asediat, descris prin ochii copilului care-și asumă acest exercițiu ludic cu maximă seriozitate. Numeroasele mișcări de tipul vaselor comunicante asigură legătura dintre ficțiune și realitate, prin veridicitatea situațiilor și a întâmplărilor, păstrând nealterat fondul de ingenuitate a jocului, ca act creator. Textul debutează *ex abrupto* cu prezentarea unui conflict între o voce narativă care-și asumă rolul de „președinte al Republicii” și un anume Rădulescu O., susținut de temerarii soldați conduși de generalul Foca. O întregă ierarhie militară se proiectează în acest iluzoriu război, în care combatanții își împart „rolurile” cu seriozitate și discernământ. Inserat în narațiunea pe care o dramatizează, dându-i un caracter scenic, dialogul suprapune și mai mult cele două dimensiuni: a textului privit ca lume și a lumii privite ca text. Numele proprii, cu sonorități ilariante (Bosoancă, Bolovăneanu, Titișor, Chiran, Șotângeanu), depozitate de atributul ficțiunii, păstrează convențiile realității, mai exact ale unui spațiu-matrice care definește întregul univers magic al copilăriei. Jocul copiilor se anulează prin renunțarea participanților, semn că realitatea a substituit, în cele din urmă, lumea scenariilor posibile.

• O ficțiune verosimilă

1. Menționează acele aspecte care apropie jocul copiilor de realitate, transformându-l într-o „ficțiune verosimilă”.
2. Consideri că jocul a devenit o extensie a realității sau realitatea o extensie a jocului? Motivează-ți opinia.
3. Finalul fragmentului propune o ieșire din universul jocului și, implicit, o asumare a realității. Comentează, din această perspectivă, ultimul paragraf al textului, având în vedere menționarea celor patru nume proprii.

• Structuri textuale

1. Amintește-ți care sunt momentele subiectului (etapele acțiunii), apoi recitește incipitul textului. Căru moment al subiectului crezi că i-ar corespunde? Oferă două argumente în sprijinul afirmației tale.
2. **RECEPTARE CRITICĂ** Citește cu atenție următoarele două afirmații critice, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

„În orizontul narativității suflul nu-l dau frazele, ci macropropozițiile mai ample, care cuprind înșiruri de evenimente.”

Umberto Eco, *Apostilă la Numele trandafirului* (1985)

„Intriga, ca înlanțuire de întâmplări, se bazează pe prezența unei tensiuni interne între aceste întâmplări; ea trebuie creată de la începutul povestirii, trebuie întreținută în timpul evoluției și trebuie să-și găsească soluția în deznodământ.”

Roland Bourneuf, Réal Ouellet, *L'Univers du roman* (1975)

- a) Ilustrează succint „înșiruirea de evenimente”, prin trimitere la „fotografia cu oameni mici”.
- b) Formulează un enunț prin care poate fi sintetizată intriga acestei narațiuni.
- c) Menționează în ce constă „tensiune internă” a fragmentului dat.
- d) Precizează modul în care este întreținută situația conflictuală pe tot parcursul textului.
- e) Argumentează dacă deznodământul aduce soluționarea „tensiunii interne” create inițial.

3. Completează fiecare dintre cadranele următoare cu minimum două informații/idei extrase din textul dat, care să constituie răspunsuri la întrebările „circumstanțiale”, cu privire la locul (**Unde...?**) și timpul (**Când...?**) desfășurării acțiunii, la modalitatea (**Cum...?**) și la vocea care narează (**Cine...?**).

Unde...?	Când...?
Cum...?	Cine...?

4. ACTIVITATE DE GRUP Provoacă-ți colegii la o întrecere! Notează în chenar literele corespunzătoare celor zece idei extrase din *Erasmus sau a doua fotografie cu oameni mici*, stabilite în ordine logică și cronologică. Câștigă cel care ordonează evenimentele cel mai repede!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Oncescu Alexandru consideră că Dinu Chiran a procedat așa cum cer interesele Republicii.
- Hector Bosoancă și Valerică Bolovăneanu se sprijineau reciproc, făcându-și drum spre cucerirea puterii.
- Titisor îl părăsește pe președintele Republicii și este considerat trădător, fiindcă nu dorește să mai lupte.
- Președintele Republicii primește vestea că Dinu Chiran, Șeful Statului Major, alături de alți comandanți, au furat secretele militare și au pus mâna pe depozitul principal de proiectile, declarându-se neutri.
- Printre scopurile vizitelor lui Bosoancă se numără jocul cu mașinile de pompieri aduse de nenea Titu.
- Timp de câteva ore, președintele Republicii semnează decrete de convocare a parlamentului, de mobilizare a rezerviștilor, reorganizează arsenalul, stabilește impozite etc.
- Președintele Republicii decretează starea de război cu Rădulescu O., care se bucura de sprijinul unor soldați excelenți, temerari, conduși de generalul Foca.
- Președintele Republicii îi ordonă lui Titisor să recupereze praștia de la Hector Bosoancă și Valerică.
- Valerică Bolovăneanu îi declară președintelui Republicii că singurul om în care are încredere este Hector Bosoancă.
- Titisor, mareșalul armatei, ministru de externe și președinte al Băncii Naționale este chemat la raport.

5. Definește, cu ajutorul unui dicționar, următoarele concepte specifice teoriei literare: *avantext*, *context*, *intertext*, *metatext*, *paratext*, *arhitext*.

6. Citește fragmentul de mai jos, pentru a rezolva următoarele sarcini de lucru.

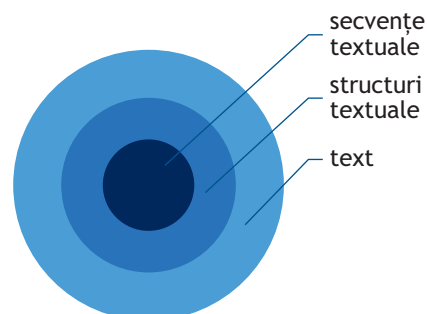
„Din experiență știm că textul reprezintă o succesiune ordonată de cuvinte, propoziții, fraze prin care ni se comunică idei; că există o diversitate de texte, de literatură, de matematică, de fizică, editoriale de ziar, știri, anunțuri la mica publicitate, sloganuri, rețete, calendare, liste de nume, texte de lege și multe altele; că există texte fixate în scris în cărți, în ziare, în broșuri, pe bilețele, la fel cum există texte orale fixate pe benzi audio/video sau produse direct în fața noastră de cei cu care stăm de vorbă zilnic; că dimensiunea textelor e variabilă. [...] Așadar, vorbind despre text, ne vom întreba: **cine** comunică? **cui/pentru cine** comunică? **ce** comunică? **cum** (în ce formă)? **unde și când** (în ce context)? **pe ce canal? din ce cauză? cu ce scop?**”

Andra Șerbănescu, *Cum se scrie un text* (2001)

- Selectează un fragment, de 80-100 de cuvinte, care să se încadreze într-unul dintre tipurile de texte enumerate.
- Pe baza textului-suport, formulează, în enunțuri, răspunsuri cu privire la întrebările regăsite în final.

Repere teoretice

Textul (<lat. *textus*, „țesătură”) se definește drept **configurație lingvistică**, actualizată în procesul comunicării orale sau scrise, coerentă din punct de vedere sintactic și semantic. Acesta se realizează prin intermediul unor **structuri textuale**, reprezentând unități comunicaționale de bază. Structurile textuale sunt alcătuite, la rândul lor, din **secvențe de tip narativ, dialogat, descriptiv, explicativ** etc. Secvența este unitatea minimală în arhitectura textului, ce reunește enunțuri cu trăsături comune și prin care se asigură coeziunea acestuia. Discursul narativ are proprietatea de a integra și alte tipuri de secvențe, cum sunt cele **dialogate** sau **descriptive**, asigurând o anume varietate. În *Textul și interpretul* (1985), teoreticianul Jean Starobinski descrie textul ca „o totalitate relativ limitată, ale cărei elemente constitutive pot fi în mod legitim puse în raport unele cu altele: el cere astfel o analiză internă ale cărei rezultate, deși foarte variabile în funcție de factorii și nivelele luate în considerare, rămân în orice moment posibile de un control destul de precis.”

U1. Joc și joacă

• Secvențe de tip narativ și dialogat

1. a) **ACTIVITATE ÎN PERECHE** Extrage din textul-suport o secvență narativă și una dialogată. Schimbă apoi caietul cu un coleg și transformă secvența narativă în secvență dialogată și invers, conform modelului de mai jos.

• Bolovăneanu, comandantul Capitalei, încerca să mă convingă de oportunitatea folosirii unor atacuri aparente, care să ațâțe pe dușman și să-l atragă pe Alee, unde ar fi fost întâmpinat de grosul forțelor noastre și nimicic.

• — Ce știi despre complotul lui Chiran? l-am întrebat.
• — Știu că a încărcat muniția și a dus-o la el.
• — Dar voi unde erai?
• — Ni s-a spus că acesta este ordinul. A explicat că duce proiectile la comandantul Anghel, șeful frontului 3.

secvență
narativă

secvență
dialogată

secvență
dialogată

secvență
narativă

• — Bolovăneanu, de ce încerci să mă convingi de oportunitatea folosirii unor atacuri aparente?
• — Ca să-l ațâț pe dușman și să-l atrag pe Alee...
• — Adică, să-l întâmpinăm cu grosul forțelor noastre armate și să-l nimicim?

• L-am întrebat ce știa despre complotul lui Chiran și am aflat că a încărcat muniția și a dus-o cu el. Am încercat să aflu unde erau ei, dar mi-au explicat că acesta era ordinul și că au dus proiectilele la comandantul Anghel, șeful frontului 3.

b) Explică în ce constau transformările apărute în ambele cazuri, având în vedere:

- respectarea succesiunii evenimentelor și a persoanei gramaticale;
- concordanța modurilor și a timpurilor verbale;
- coerența internă, unitatea de sens a fragmentului;
- normele specifice de punctuație.

2. Redactează o pagină de jurnal, de cel puțin 150 de cuvinte, în care să prezinți o călătorie care ți-a marcat copilăria/adolescența. În textul tău vei introduce cel puțin două secvențe narative, pe care le vei marca prin subliniere. Data redactării paginii de jurnal este 30 septembrie 2022.

3. **ACTIVITATE ÎN PERECHE** Te numești Cezar/Cezara și ai primit un animal de companie, cu ocazia zilei tale de naștere. Pornind de la această situație, unul dintre voi va compune un text de 100-150 de cuvinte care să prezinte felul în care se împrietenește cu acest animal, folosind două secvențe narative, iar celălalt un text, încadrat în aceeași limită de cuvinte, care să conțină două secvențe dialogate.

4. Următoarea secvență este extrasă din *Declarația de Independență a Statelor Unite*, susținută de Thomas Jefferson la 4 iulie 1776. Exprimă-ți opinia cu privire la una dintre ideile puse în circulație (de exemplu: egalitatea prin naștere, exercitarea drepturilor și a libertăților fundamentale, democrația).

„Noi considerăm adevăruri evidente prin sine că toți oamenii au fost creați egali, că sunt înzestrați de creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile, că printre acestea se numără viața, libertatea și căutarea fericirii. Că, pentru a garanta aceste drepturi, oamenii au instituit guverne, a căror justă autoritate derivă din consimțământul celor guvernați. Că ori de câte ori această formă de guvernare devine o primejdie pentru aceste scopuri, este dreptul poporului să o schimbe, instituind un nou guvern, bazat pe acele principii și organizat în acele forme care-i vor părea mai potrivite pentru a-i garanta siguranța și fericirea.”

Declarația de Independență a Statelor Unite